

7 Een zijspoor, een dwaalspoor

Wolter Rose

Een (te) korte toelichting waarom ik geen verantwoordelijkheid wil dragen voor hoofdstuk 6 'Richting en ruimte'

In vogelvlucht

Inleiding

1. Het geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is en dat hij opstond uit de dood is wel de gevaarlijkste gedachte in de geschiedenis van de mensheid en filosofie genoemd. De Zoon van God, geboren uit een vrouw ... wie zag dat aankomen? Hij is goed, hij is de koning. Wat als de gevaarlijkste gedachte ook de gelukkigste is?

Wijsheid en correctie, vrede en gerechtigheid

2. Hoofdstuk 6 'Keuzes maken' (RH6) geeft de kerken het advies: 'Voer het gesprek bij een open Bijbel'. De geloofwaardigheid van dat advies wordt ondermijnd wanneer het hoofdstuk zelf een aantal bladzijden eerder dingen als ervaring, intuïtie en emotie de doorslag laat geven. De context daar is een pleidooi om ruimte te maken voor gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie. Het onderwijs van Christus en de Apostelen over huwelijk en seksualiteit wordt op een essentieel punt op een zijspoor gezet. Daarmee wordt in RH6 een primair leerdoel uit de wijsheids- en kennisoverdracht in Oude en Nieuwe Testament niet gerealiseerd: 'correctie'. Wijsheid en correctie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wie niet open staat voor correctie leidt op een dwaalspoor. De vrucht van correctie is een leven in vrede en gerechtigheid.

Eenheid, verscheidenheid, en het Koninkrijk van God

3. In RH6 wordt de intentieverklaring uitgesproken: 'Voor ons is Romeinen 14 en 15 hierin richtinggevend'. De geloofwaardigheid van deze uitspraak wordt ondermijnd wanneer RH6 in de volgende alinea aan de kerken de suggestie doet over gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie uit te spreken: 'zij mogen er zijn'.
4. Om de schijn van willekeur of vooringenomenheid te voorkomen zou RH6 er beter aan doen het complete oeuvre van Paulus richtinggevend te verklaren — in plaats van twee minder relevante hoofdstukken. Een van de consequenties van die stap is dat het beroep op de Bijbel wegvalt onder de oproep van RH6 tot acceptatie van het bestaan van verscheidenheid op het punt van gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie.

Exegese en hermeneutiek

5. De Bijbel moet iets te zeggen kunnen hebben 'zonder dat er andere krachten nodig zijn om dat te reguleren, of zonder een speciale hermeneutiek van buiten de tekst in te voeren, zodat we kunnen weten wanneer en waar hij kan spreken' (Seitz).

7.1 Inleiding

1. Het geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is en dat hij opstond uit de dood is wel de gevaarlijkste gedachte in de geschiedenis van de mensheid en filosofie genoemd. Wat als de gevaarlijkste gedachte ook de gelukkigste is?

To see the Law by CHRIST fulfill'd,
To hear His pard'ning voice,
Changes a slave into a child
And duty into choice.¹⁸³
~ William Cowper (1783)

In deze bijdrage geef ik een toelichting op mijn beslissing geen verantwoordelijkheid te willen dragen voor RH6, het hoofdstuk in ons rapport met de titel: 'Richting en ruimte'.¹⁸⁴ Wie wil begrijpen in welk kader onderstaande stellingen staan, raad ik aan eerst mijn persoonlijke reflectie, 'Proef en geniet de goedheid van de Heer' (elders in het rapport), te lezen. Het kan ook geen kwaad kennis te nemen van wat ik in de loop van de jaren geschreven heb over de verbinding tussen spiritualiteit en homoseksualiteit.¹⁸⁵

In wat volgt zijn mijn pijlen niet gericht op LHB-christenen.¹⁸⁶ Ik neem stelling tegen een pleidooi met een beroep op de Bijbel voor ruimte maken in de gemeente van Christus voor gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie.

¹⁸³ De wet door CHRISTUS vervuld te zien,
zijn vergevende stem te horen —
het verandert een slaaf in een kind,
en plicht in keuze.

¹⁸⁴ Afkortingen van het type RH6 verwijzen naar het zo genummerde hoofdstuk in het Rapport.

Ik citeer passages uit de Bijbel in de regel uit NBV21. Wanneer ik van die regel afwijk geef ik dat aan, waarbij EW staat voor: eigen weergave. Wanneer ik in een bestaande vertaling een kleine wijziging maak, markeer ik dat met »...«.

¹⁸⁵ Rose (2018), (2021), (2022) en (2023).

¹⁸⁶ Wat ik specifiek tegen LHB-christenen zou willen zeggen, naast de in de vorige voetnoot te vinden bijdragen, is bijvoorbeeld te vinden in Rose (2009) en (2012).

7.2 Wijsheid en correctie, vrede en gerechtigheid

7.2.1 De belangrijkste exegetische conclusie

Het exegetisch hoofdstuk in ons rapport, RH3, formuleert als belangrijkste conclusie 'dat we in de Bijbel alleen teksten aantreffen die gelijkgeslachtelijke seks afkeuren. Er bestaat wel enige discussie over het blikveld van de Bijbelschrijvers, maar de teksten zelf zijn algemeen in hun spreken.' Stel dat deze conclusie juist is. Het zou een relativisering betekenen van de verwarring rond de uitleg van passages als Romeinen 1 en 1 Korintiërs 6. Die verwarring wordt gevoed door het argument dat de afwijzing door Paulus niet betrekking zou hebben op gelijkgeslachtelijk seksueel gedrag in het algemeen. De afwijzing zou zich beperken tot een specifieke verschijningsvorm van gelijkgeslachtelijk seksueel gedrag, zoals seks met minderjarigen ('pederastie'), of seks tegen betaling als een religieuze daad ('tempelprostitutie'), of seks in een 'heidens-afgodische context'. RH3 plaatst daar de nodige kritische kanttekeningen bij.

Ik ben ervan overtuigd dat de zojuist geciteerde conclusie aan het slot van RH3 inderdaad juist is.¹⁸⁷ Ook in andere kerkgenootschappen in binnen- en buitenland die wat betreft confessionele overtuiging dicht bij de NGK staan wordt deze conclusie getrokken.¹⁸⁸ De conclusie wordt gedeeld door een keur van ter zake kundige bijbelwetenschappers en theologen uit andere vakgroepen.¹⁸⁹

7.2.2 Wijsheid en correctie

- (a) *Voer het gesprek bij een open Bijbel. Te vaak en te snel komt er in de praktijk een gesprek op gang waarbij vooral wordt gesproken en gedacht vanuit ervaring, intuïtie en emotie. Het gesprek moet gevoerd worden aan de hand van de Bijbel.*

~ RH6

2. **Hoofdstuk 6 'Keuzes maken' (RH6) geeft de kerken het advies: 'Voer het gesprek bij een open Bijbel'. De**

¹⁸⁷ Vgl. Rose (2010).

¹⁸⁸ Zoals CGK Taakgroep (2017), CRCNA (2022) en PCAGA (2020).

¹⁸⁹ Ik beperk me tot enkele namen van bijbelwetenschappers en theologen die pleiten voor het aanvaarden van gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie, en tegelijk concluderen dat in de Bijbel eenduidig afwijzend gesproken wordt over gelijkgeslachtelijk seksueel verkeer: Brooten (1996), 244, 301, 302; Johnson (2007); Sanders (2015), 370-73; W. Loader (2017), 120, 144-49; MacCulloch (2003), 705.

geloofwaardigheid van dat advies wordt ondermijnd wanneer het hoofdstuk zelf een aantal bladzijden eerder dingen als ervaring, intuïtie en emotie de doorslag laat geven. De context daar is een pleidooi om ruimte te maken voor gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie.

Het onderwijs van Christus en de Apostelen over huwelijk en seksualiteit wordt op een essentieel punt op een zijspoor gezet. Daarmee wordt in RH6 een primair leerdoel uit de wijsheids- en kennisoverdracht in Oude en Nieuwe Testament niet gerealiseerd: 'correctie'. Wijsheid en correctie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wie niet open staat voor correctie leidt op een dwaalspoor. De vrucht van correctie is een leven in vrede en gerechtigheid.

De zojuist genoemde verwante kerkgenootschappen hebben uit deze exegetische conclusie afgeleid dat er in de gemeente van Christus geen ruimte kan zijn voor gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie. Waarin RH6 een andere weg gaat, is het pleidooi *wel* ruimte te maken voor zulke verbintenissen. Daarmee wordt het onderwijs van Christus en de Apostelen, geworteld in de Tora voor het volk Israël, op een essentieel punt (zie verderop bij stellingen #3 en #4) op een zijspoor gezet.

Ik kan dit pleidooi niet anders duiden dan als een keuze waarin ervaring, intuïtie en emotie uiteindelijk de doorslag geven (zie verderop bij stellingen #4 en #5). Het gevolg is dat het onderwijs van Christus en de Apostelen op een essentieel punt zijn corrigerende functie verliest. Voor mij is dat onaanvaardbaar, omdat correctie in de wijsheids- en kennisoverdracht in Oude en Nieuwe Testament een primair leerdoel is. Dat zal ik uitleggen.

De eerste keer dat in het boek Spreuken de pupil rechtstreeks wordt aangesproken hoort hij deze woorden: 'Mijn zoon, luister naar de vermaning van je vader'.¹⁹⁰ Bij 'vermaning' — of 'correctie', zoals ik het woord vertaal — gaat het om 'onderwijs in het vermijden van fouten'. Het is 'oorspronkelijk, en meestal, een les bedoeld om een morele fout te corrigeren'. Correctie 'wordt altijd gegeven door een meerdere aan een mindere, die moreel verplicht is maar niet gedwongen wordt te luisteren en te leren'. Het gaat om

¹⁹⁰ Spr. 1:8, HSV. De weergave in de HSV, 'vermaning', heeft de voorkeur boven een minder nauwkeurige weergave zoals 'lessen' (NBV21) of 'onderricht' (WV).

‘gezaghebbende correctie en discipline’ en niet om ‘advies zoals men een meerdere kan geven’.¹⁹¹

De aanwezigheid van het woord *correctie* aan het begin van Les Een in het boek Spreuken sluit aan bij de korte inleiding helemaal aan het begin van het boek. Daar worden de leerdoelen van het boek geformuleerd. In die leerdoelen is, verrassend, niet het woord *wijsheid* dominant, maar het woord *correctie*.¹⁹² Wijsheid en correctie verachten is typerend voor een dwaas, stelt het laatste vers van deze korte inleiding.¹⁹³

7.2.3 Correctie en ervaring

Het thema ‘correctie’ vormt vervolgens een rode draad in het boek Spreuken. In Les Drie¹⁹⁴ van de lange inleiding van het Spreukenboek¹⁹⁵ wordt de pupil eerst gewaarschuwd niet op eigen zicht te steunen en niet eigenzinnig te zijn.¹⁹⁶ Even verderop in de les wordt hij aangespoord open te staan voor correctie. Er wordt ook een reden gegeven, verbonden met een empirische waarneming:

De »correctie« door de HEER, mijn zoon, moet je niet verwerpen
en je moet niet neerslachtig worden van zijn kastijding,
want wie Hij liefheeft wijst de HEER terecht,
zoals een vader dat doet met zijn geliefde zoon.
Gelukkig de mens die wijsheid vindt,
de mens die inzicht verkrijgt.
~ een wijsheidsleraar (Spr. 3:11-13, WV [‘terechtwijzing’])

De vergelijking met een liefhebbende vader is een goed voorbeeld van de functie van empirische waarnemingen in het boek Spreuken. Die staan in dienst van wijsheids- en kennisoverdracht, wat iets anders is dan wijsheids- en waarheidsvinding. ‘De resultaten van de waarneming-oefeningen die de vaders hun zonen opgeven, zijn van tevoren al bekend.’¹⁹⁷

¹⁹¹ Fox (2000), 34. Vgl. Widder (2014), 192-93; Stewart (2016), 86-87; Winkler (2017), 89.

¹⁹² Die dominantie is gemakkelijk te herkennen in de concordante weergave in de HSV (3x ‘vermaning’).

¹⁹³ Spr. 1:7.

¹⁹⁴ Spr. 3:1-12.

¹⁹⁵ Spr. 1:8-9:18.

¹⁹⁶ Spr. 3:5-7.

¹⁹⁷ Kartje (2014), 48-52. Vgl. Fox (1989), 90-91 en (2007), 670-74 over Spr. 6:6-11; 7:6-27, 24:30-34.

De mate waarin iemand open staat voor correctie bepaalt de richting die hij — zichzelf en anderen — wijst:

Een weg die leidt naar leven:
dat is iemand die correctie ter harte neemt.
Maar wie vermaning naast zich neer legt,
is iemand die op een dwaalspoor leidt.
~ een wijsheidsleraar (Spr. 10:17, EW)¹⁹⁸

7.2.4 Correctie en liefde

Ook in het onderwijs van Christus is 'correctie' een terugkerend leerdoel. In de Evangeliën komt het voor in bijvoorbeeld de Bergrede (o.a. de herhaalde tegenstelling: 'Jullie hebben gehoord', tegenover: 'Dit zeg ik daarover: [...]', in oudere vertalingen: 'Maar ik zeg u')¹⁹⁹ en bijvoorbeeld in onderwijs van Christus over echtscheidingsgronden ('Ik zeg u dit: [...]').²⁰⁰

Correctie is een met enige regelmaat terugkomend leermoment in brieven van Christus aan christelijke gemeenten opgetekend door Johannes de Ziener in het boek Openbaring. Woorden als 'Maar dit heb ik tegen u [...]' komen in deze brieven verschillende malen terug. In de brief aan de gemeente in Laodicea duidt Christus zichzelf aan als: 'Amen, de trouwe en betrouwbare getuige, het begin van Gods schepping'. In deze laatste van de zeven brieven legt Christus — net als de wijsheidsleraar in het boek Spreuken — een verbinding tussen correctie en liefde:

Iedereen die Ik liefheb wijs Ik terecht en bestraf Ik. Zet u dus volledig in en kom tot inkeer.
~ Christus (Opb. 3:19)

7.2.5 Correctie, vrede en gerechtigheid

Ook de anonieme schrijver van de brief aan de Hebreëen ziet correctie als een bewijs van liefde: 'God behandelt u als zijn kinderen'. Hij wijst op het doel van correctie: God 'berispt ons voor onze eigen bestwil, om ons te laten delen in zijn heiligheid.' Tegelijk is de briefschrijver realistisch: 'Een vermaning lijkt op het moment zelf geen vreugde te brengen, slechts verdriet'. Toch is er een goede reden om vol te

¹⁹⁸ Een weergave zoals in NBV21 ('bevindt zich op een dwaalspoor') doet geen recht aan de stam van het gebruikte werkwoord; zie (naast woordenboeken Hebreuws): Fox (2000), 520; J. Loader (2022), 146-47.

¹⁹⁹ Matt. 5-7.

²⁰⁰ Matt. 19:9.

houden: wie door correctie gevormd is, 'plukt er op den duur de vruchten van: een leven in vrede en gerechtigheid.'²⁰¹

7.3 Eenheid, verscheidenheid, en het Koninkrijk van God

7.3.1 Context en reikwijdte

- (b) *Maar hoe zit het dan met de eenheid in verscheidenheid? Is er nog ruimte voor de lokale gemeenten om een eigen beleid te vormen? Voor ons is Romeinen 14 en 15 hierin richtinggevend.*
~ RH6
- (c) *Een dergelijke uitspraak zouden de kerken ook over homoseksuele relaties kunnen uitspreken: zij mogen er zijn.*
~ RH6

- 3. In RH6 wordt de intentieverklaring uitgesproken: 'Voor ons is Romeinen 14 en 15 hierin richtinggevend'. De geloofwaardigheid van deze uitspraak wordt ondermijnd wanneer RH6 in de volgende alinea aan de kerken de suggestie doet over gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie uit te spreken: 'zij mogen er zijn'.

'De Heer Jezus geeft mij de vaste overtuiging dat niets op zichzelf onrein is; iets is alleen onrein voor wie het als onrein beschouwt.'²⁰² Deze woorden van Paulus de Apostel, geciteerd in RH6, staan in een helder omlinjende context: verschil van mening over eten en drinken (en over feestdagen).²⁰³ Deze context bepaalt de reikwijdte van Paulus' woorden. RH6 verklaart Romeinen 14-15 'richtinggevend' en doet vervolgens de suggestie aan de kerken over gelijkgeslachtelijke seksuele relaties uit te spreken: 'zij mogen er zijn' — naar analogie van Paulus' woorden in Romeinen 14.

Deze suggestie van RH6 doet geen recht aan de specifieke context van de woorden van Paulus. 'Het koninkrijk van God is geen zaak van eten en drinken, maar van gerechtigheid, vrede en vreugde door de

²⁰¹ Heb. 12:4-11.

²⁰² Rom. 14:14.

²⁰³ Over deze identificatie van het onderwerp in deze hoofdstukken bestaat inmiddels 'een vrijwel universele overeenstemming', Barclay (2013), 192. Vgl. Shogren (2000), 242.

heilige Geest'.²⁰⁴ Deze woorden van de Apostel een paar zinnen verder geeft het — vanuit het perspectief van het Koninkrijk van God — relatief lage gewicht aan van de onderwerpen waarover in de gemeente van Rome verschil van inzicht bestaat, zoals eten en drinken. Dat lage gewicht verklaart dat Paulus als het gaat over eten en drinken zegt: 'Uw overtuiging is een aangelegenheid tussen u en God.'²⁰⁵

7.3.2 Deel hebben aan het Koninkrijk van God

Er zijn ook onderwerpen met een relatief hoog gewicht — gezien vanuit het perspectief van het Koninkrijk van God. Dan ziet Paulus geen ruimte voor verschil van mening. De reden is dat zij iemands deel hebben aan het Koninkrijk van God bedreigen. *Porneia* ('verboden seks'), inclusief de gelijkgeslachtelijke variant,²⁰⁶ is zo'n onderwerp. In zulke gevallen spreekt de Apostel in de gebiedende wijs: 'Vlucht weg van »porneia«,'²⁰⁷ of 'vlucht weg van de afgodendienst'.²⁰⁸

De twee thema's *porneia* en afgodenverering — vaak in deze volgorde — staan in de Top Drie bovenaan in lijsten van zondig gedrag dat een bedreiging vormt voor iemands deelhebben aan het Koninkrijk van God.²⁰⁹ De thema's van Romeinen 14 en 15 (eten en drinken, feestdagen) zul je in zulke lijsten van Paulus niet tegenkomen.²¹⁰

²⁰⁴ Rom. 14:17.

²⁰⁵ Rom. 14:22.

²⁰⁶ Zie RH3 voor de uitleg van de woorden *malakoi* en *arsenokoitai* in 1 Kor. 6:9.

²⁰⁷ 1 Kor. 6:18, WV ['ontucht'].

²⁰⁸ 1 Kor. 10:14, HSV.

²⁰⁹ 1 Kor. 6:9-10, Gal. 5:19-21 (in deze twee brieven staat *porneia* in een hogere rositie dan afgodenverering), en Ef. 5:3-5. Vgl. Rom. 1:26-32; Kol. 3:5-6.

²¹⁰ 'Terwijl deelname aan afgodenverering of seks met een prostituee volstrekt onverenigbaar waren met Christus, en niet konden worden uitgevoerd ter ere van Christus of uit dankbaarheid jegens God (1 Kor. 6:12-20; 10:14-22), is er niets aan koosjer-regels of sabbat-viering dat Paulus intrinsiek onverenigbaar acht met trouw aan Christus', Barclay (2013), 200. Vgl. Brooten (1996), 282; Snyder Belousek (2021), 264-66.

Paulus sluit zich met dit onderscheid aan bij het onderwijs van Christus in Marcus 7:17-23 (vgl. Matteüs 15:12-20), waar de Evangelieschrijver concludeert dat Christus 'alle spijzen rein' verklaart. Dat leidt hij af uit de voorafgaande woorden van Christus, "dat niets dat van buitenaf in de mens komt, hem onrein kan maken omdat het niet in zijn hart, maar in zijn maag komt en in de beerput weer verdwijnt". Na het rein verklaren van 'alle spijzen' blijven nog steeds zaken over die het stempel 'onrein' krijgen, zoveel wordt duidelijk uit het vervolg van de woorden van Christus. Hij noemt een lijst van dertien 'slechte dingen', waaronder '*porneia*' (dit keer in het meervoud) en 'overspel' (ook meervoud). Daarvan zegt hij: "al deze slechte dingen komen van binnenuit, en die maken de mens onrein."

7.3.3 De Apostel Paulus zelf richtinggevend

- (d) *Accepteer dat er verscheidenheid bestaat en dat er verschillen zijn [...] Het deputaatschap als geheel heeft geen vrijmoedigheid om die verscheidenheid af te wijzen.*
~ RH6

4. Om de schijn van willekeur of vooringenomenheid te voorkomen zou RH6 er beter aan doen het complete oeuvre van Paulus richtinggevend te verklaren — in plaats van twee minder relevante hoofdstukken. Een van de consequenties van die stap is dat het beroep op de Bijbel wegvalt onder de oproep van RH6 tot acceptatie van het bestaan van verscheidenheid op het punt van gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie.

Een lezer van het hoofdstuk zou het vermoeden kunnen uitspreken dat Paulus voor RH6 blijkbaar wel richtinggevend mag zijn wanneer hij de idealen en voorkeuren bevestigt die Westerse samenlevingen van de eenentwintigste eeuw domineren, zoals het accepteren van verscheidenheid. RH6 zou die kritiek kunnen ontzenuwen door niet Romeinen 14-15 maar het complete oeuvre van de auteur van deze hoofdstukken richtinggevend te verklaren.

Het complete oeuvre van Paulus de Apostel richtinggevend verklaren heeft twee consequenties. Het zou betekenen (i) dat de Paulus van alle door hem geschreven brieven net zoveel gezag heeft als de Paulus van Romeinen 14-15. Concreet houdt dat bijvoorbeeld in: de Paulus van Romeinen 1 kan niet worden uitgespeeld tegen de Paulus van Romeinen 14. Het zou betekenen (ii) dat RH6 zich door de auteur van Romeinen 14-15, Paulus, laat doorverwijzen naar een passage uit zijn oeuvre die vanwege de verwante thematiek vele malen relevanter is: 1 Korintiërs 5-7.

Het hele oeuvre van Paulus richtinggevend verklaren, inclusief Romeinen 1 en 1 Korintiërs 5-7, is niet zonder risico. Het is wel een moedige stap. Het zal eraan bijdragen dat er vrijmoedigheid groeit voor het afwijzen van de bestaande verscheidenheid rond gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie. De oproep in RH6 tot acceptatie van deze verscheidenheid zal niet langer met een beroep op de Bijbel te verdedigen zijn.

7.4 Exegese en hermeneutiek

5. De Bijbel moet iets te zeggen kunnen hebben 'zonder dat er andere krachten nodig zijn om dat te reguleren, of zonder een speciale hermeneutiek van buiten de tekst in te voeren, zodat we kunnen weten wanneer en waar hij kan spreken' (Seitz).

In 2006 maakt Christopher Seitz, hoogleraar Oude Testament, de balans op van zijn jarenlange participatie in kerkelijke gesprekken over Bijbel en homoseksualiteit. Hij constateert dat de uitleg van de Bijbel zich in een crisis bevindt. Hij onderscheidt drie fasen in de route naar een acceptatie van gelijkgeslachtelijke seksuele relaties. In *Fase Een* wordt betoogd dat relevante passages uit de Bijbel anders uitgelegd moeten worden, bijvoorbeeld: 'Romeinen 1 ging over specifieke, exotische vormen van homoseksueel wangedrag in de late oudheid' (vergelijk bij stelling #2 hierboven).

In *Fase Twee* wordt toegegeven 'dat de teksten in feite wel zeggen [...] en dat de Bijbel in werkelijkheid consequent negatief was over gelijkgeslachtelijk seksueel gedrag. Nu werd het nodig te betogen dat wat de Bijbel ons bood zo iets was als een globale leidraad voor het nemen van beslissingen.' In *Fase Drie* wordt betoogd 'dat de Bijbel ons niet verder helpt op het punt van gelijkgeslachtelijk seksueel gedrag in onze tijd, want wat we in onze tijd hebben was onbekend in Bijbelse tijden.'

In deze typologie zit RH6 duidelijk niet in Fase Een. Het heeft er veel van weg dat RH6 zich in wat Seitz noemt 'Fase Twee' bevindt. In RH6 heeft de Bijbel op het punt van gelijkgeslachtelijk seksueel gedrag, zoals Seitz het verwoordt, 'geen wetgevende (halachische), aansporende, beperkende of concreet verwijzende betekenis; hij heeft "thema's" die resoneren met intuïties of overtuigingen die al aanwezig zijn'.²¹¹

7.4.1 Kortsluiting

'Ik denk dat het belangrijk is helder te zeggen dat wij inderdaad de duidelijke geboden van de Schrift verwerpen,' schrijft Luke Johnson, hoogleraar Nieuwe Testament. 'We beroepen ons op een ander gezag wanneer we uitspreken dat homoseksuele verbintenissen heilig

²¹¹ Seitz (2006), 176-78.

en goed kunnen zijn.²¹² Dit is heldere taal. Ik ben er het niet mee eens, maar ik kan het volgen.

Ik kan het niet volgen wanneer ons rapport in RH6 uitmond in een pleidooi ruimte te maken voor gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie, en in de oproep tot acceptatie van verscheidenheid op dit punt. Het is een pleidooi waarmee — zoals ik hierboven heb betoogd — de geloofwaardigheid ondermijnd wordt van (i) de aanbeveling het gesprek in de gemeenten te voeren ‘bij een open Bijbel’, en van (ii) de intentieverklaring Romeinen 14-15 ‘richtinggevend’ te laten zijn. Er ontstaat kortsluiting in mijn hoofd. Mijn lichaam protesteert: ik krijg er — letterlijk — buikpijn van.

7.4.2 Hermeneutiek als bezinning op het verstaansproces

In 2013 presenteerden Deputaten-Overleg Eenheid GKV & Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken NGK een ‘Tweede overeenstemming hermeneutische uitgangspunten’. De twee partijen spraken onder meer uit:

wij zien dat zowel in de NGK als in de GKV de gehoorzaamheid onder druk staat en nooit vanzelf spreekt, maar zien tegelijk bij elkaar het verlangen om te gehoorzamen aan God die ons aanspreekt in zijn woord. Hermeneutiek is geen schone schijn, bedoeld om de schrift te masseren en voor de gehoorzaamheid weg te lopen.

[...]

Onder hermeneutiek verstaan we niet een activiteit die volgt op de exegese, waarin de kloof tussen een oude tekst en een moderne lezer overbrugd moet worden. Hermeneutiek begrijpen wij als kritische bezinning op het hele verstaansproces, dat ook de exegese omvat. Dit verstaansproces is niet van een hermeneutiek afhankelijk, maar hermeneutiek kan wel het verstaansproces kritisch begeleiden en waar nodig verbeteren.

[...]

In de ‘Overeenstemming over hermeneutische uitgangspunten’ hadden we al consensus bereikt over de verhouding van exegese en hermeneutiek. Hermeneutiek mag

²¹² Johnson (2007).

geen middel zijn om met mooie woorden ten diepste Gods
Woord naast ons neer te leggen.²¹³

Het hoeft geen betoog dat in RH6 voorbijgegaan wordt aan de consensus tussen twee commissies uit de toenmalige NKG en GKV over de verhouding tussen exegese en hermeneutiek. Hermeneutiek wordt in RH6 toch weer gebruikt als 'een activiteit die volgt op de exegese, waarin de kloof tussen een oude tekst en een moderne lezer overbrugd moet worden.' Zolang in RH6 meerdere keren de geloofwaardigheid van eigen woorden uit het rapport ondermijnd wordt, kan ik niet anders dan concluderen — ik zou voor een lief ding willen dat ik het niet hoeft te zeggen — dat wat in dit hoofdstuk van het rapport gebeurt, rijmt met wat genoemd wordt: 'met mooie woorden ten diepste Gods Woord naast ons [neerleggen].'

7.4.3 Een verstaansproces zonder regulering door hermeneutiek

Ik ervaar de impasse in het gesprek over de morele status van gelijkgeslachtelijke verbintenissen met een seksuele dimensie als — in de woorden van Seitz — 'een crisis die te maken heeft met het feit dat de Bijbel een soort "wassen neus" wordt, vatbaar voor elke interpretatie.' Ik ben het met Seitz eens dat gelijkgeslachtelijk seksueel verkeer niet 'een bijzonder afschuwelijke zonde is'. Inderdaad, LHB-ers in een relatie met een seksuele dimensie zijn niet een 'speciale categorie zondaren'.

Seitz beschrijft helder waar voor mij het probleem wel zit: bij 'het potentiële onvermogen van de Bijbel om op een duidelijke of eenduidige manier te spreken.' In de Bijbel is een consequent negatief oordeel te vinden over gelijkgeslachtelijk seksueel verkeer (vgl. RH3 in ons rapport). Seitz stelt dat 'een beroep op de duidelijke betekenis van de Schrift' is geboren uit een specifieke overtuiging die ook mijn overtuiging is. Het is de overtuiging

dat de Bijbel iets te zeggen kan hebben zonder dat er andere krachten nodig zijn om dat te reguleren, of zonder een speciale hermeneutiek van buiten de tekst in te voeren, zodat we kunnen weten wanneer en waar hij kan spreken.

[...]

de Bijbel verliest zijn reputatie op het specifieke gebied van toereikendheid en betrouwbaarheid, en geen enkele

²¹³ DOECCS (2013). Voor kritiek op een eerdere versie van de hermeneutische argumentatie in RH6, zie de notulen van de NCK LV Zeewolde (2015), 7-8; De Boer (2015). Vgl. ook de bespreking van NGK CAH (2015) door Nullens (2015).

zaak, hoe goed bedoeld ook, kan dat als een aanvaardbare bijwerking hebben.²¹⁴

U bent goed geweest voor uw dienaar,
HEER, zoals u hebt beloofd.
Leer mij goed oordelen en onderscheiden,
ik heb vertrouwen in uw geboden.
[...]
Ik dwaal rond als een verloren schaap.
Zoek uw dienaar,
want ik vergeet uw geboden niet.
~ een bidder (Ps. 119:65-66, 176)

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Barclay, John. 2013. 'Faith and Self-Detachment from Cultural Norms: A Study in Romans 14–15'. *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 104: 192–208. <https://durham-repository.worktribe.com/preview/1448807/12674.pdf>.

Brooten, Bernadette. 1996. *Love Between Women: Early Christian Responses to Female Homoeroticism*. The Chicago Series on Sexuality, History, and Society. Chicago: University of Chicago Press. <https://archive.org/details/bernardette-j.-brooten-love-between-women>.

CGK Taakgroep. 2017. *Homoseksualiteit en homoseksuele relaties: Beknopte toelichting / Waarom de Christelijke Gereformeerde Kerken ondanks vijftien revisieverzoeken blijven bij hun uitspraak van 2013*. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn. <https://cgk.nl/wp-content/uploads/2023/08/CGK-homoseksualiteit-brochure.pdf>.

Cowper, William. 1783. 'Love constraining to obedience'. In *Olney Hymns*, onder redactie van John Newton, 3de dr., 340–41. London: Wilkins.

²¹⁴ Seitz (2006), 178-79 (cursivering oorspronkelijk). Vgl. Rose (2022).

<https://ia800709.us.archive.org/21/items/olneyhymnsbyjne0ocowpgoog/olneyhymnsbyjne0ocowpgoog.pdf#page=373>.

CRCNA. 2022. 'Report of the Committee to Articulate a Foundation-laying Biblical Theology of Human Sexuality'. 2022.

https://www.crcna.org/sites/default/files/human_sexuality_report_2021.pdf.

De Boer, Ad. 2015. 'Bijdrage aan bespreking LV NGK 21 november 2015'. <https://www.ngkdeontmoeting.nl/wp-content/uploads/2012/09/Bijdrage-LV-21-november-2015.pdf>.

DOECCS [Deputaten-Overleg Eenheid CKV & Commissie voor Contact en Samenspreking met andere kerken NGK]. 2013. 'Tweede overeenstemming hermeneutische uitgangspunten'. <https://onderweg-naar1kerk.nl/download/339>.

Fox, Michael. 1989. *Qohelet and his Contradictions*. Journal for the Study of the Old Testament Supplement Series, 71; Bible and Literature Series, 18. Sheffield: Almond. <https://archive.org/details/qohelethiscontra0000foxm>.

———. 2000. *Proverbs 1-9: A New Translation with Introduction and Commentary*. Anchor Bible 18A. New York: Doubleday.

———. 2007. 'The Epistemology of the Book of Proverbs'. *Journal of Biblical Literature* 126.4: 669–84. <https://www.academia.edu/2217520>.

Johnson, Luke. 2007. 'Homosexuality and the Church: Scripture and Experience'. *Commonweal* [online]. 11 juni 2007. <https://www.commonwealmagazine.org/homosexuality-church-o>.

Kartje, John. 2014. *Wisdom Epistemology in the Psalter: A Study of Psalms 1, 73, 90, and 107*. Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 472. Berlin; Boston: De Gruyter.

Loader, James. 2022. *Proverbs Volume II: Proverbs 10-15*. Historical Commentary on the Old Testament. Leuven: Peeters.

Loader, William. 2017. 'Reading Romans 1 on Homosexuality in the Light of Biblical/Jewish and Greco-Roman Perspectives of its Time'. *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft* 108.1: 119–49. <https://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/35970>.

MacCulloch, Diarmaid. 2003. *Reformation: Europe's House Divided*. London; New York: Allen Lane. https://archive.org/details/reformationoodiar_o.

NGK CAH. 2015. 'Ambt en homoseksualiteit: een Bijbels verantwoord perspectief? Rapport van de Commissie Ambt en Homoseksualiteit ten behoeve van de Landelijke Vergadering Zeewolde 2013 van de Nederlands Gereformeerde Kerken'.

https://drive.google.com/open?id=0B5U_4WtqXMUfS2t2NVdmSj-hmY28.

NGK LV [NGK Landelijke Vergadering] Zeewolde. 2015. 'Notulen 12e zitting'. 2015.

https://drive.google.com/file/d/oB5U_4WtqXMUfNHhUSEtUZ-WtQQ2M/view?usp=drive_link&resourcekey=o-A7pzDNL6aL-DleBoF9qI60A.

Nullens, Patrick. 2015. 'De dans rond de olifant: "NGK-rapport over homoseksualiteit kiest voor wankel compromis"'. *OnderWeg* 1.13 (juni): 24–27. <https://www.onderwegonline.nl/4290-ngk-rapport-over-homoseksualiteit-kiest-voor-wankel-compromis>.

PCAGA. 2020. 'Report of the Ad Interim Committee on Human Sexuality'. 2020. <https://pcaga.org/wp-content/uploads/2020/05/AIC-Report-to-48th-GA-5-28-20-1.pdf>.

Rose, Wolter. 2009. 'Verder met het Evangelie van Christus: Homo's/lesbiennes en de gemeente van Christus'. In *Hij is goed, hij is de Koning: De profeet Zacharia, de Hebreeuwse taal, het Evangelie en Gods glorie*, 185–207. Franeker: Van Wijnen, 2020. https://www.researchgate.net/profile/Wolter-Rose/publication/361587462_HIJ_IS_GOED_HIJ_IS_DE_KONING/links/62baf78bf9dee438e8c8936b/HIJ-IS-GOED-HIJ-IS-DE-KONING.pdf#page=186.

———. 2010. 'Polarisatie over Bijbel en homoseksualiteit'. In *Omgaan met olifanten: Verdere bezinning op vijf brandende onderwerpen*, onder redactie van Henk Medema, 57–73. Heerenveen: Medema.

———. 2012. 'We hebben elkaar wat te vertellen'. In *Hij is goed, hij is de Koning: De profeet Zacharia, de Hebreeuwse taal, het Evangelie en Gods glorie*, 209–18. Franeker: Van Wijnen, 2020. https://www.researchgate.net/profile/Wolter-Rose/publication/361587462_HIJ_IS_GOED_HIJ_IS_DE_KONING/links/62baf78bf9dee438e8c8936b/HIJ-IS-GOED-HIJ-IS-DE-KONING.pdf#page=210.

———. 2018. 'Getuige zijn van Gods ultieme grootheid: Wat het zien van Gods glorie (ook) betekent'. In *Hij is goed, hij is de Koning: De profeet Zacharia, de Hebreeuwse taal, het Evangelie en Gods glorie*, 283–302. Franeker: Van Wijnen, 2020. https://www.researchgate.net/profile/Wolter-Rose/publication/361587462_HIJ_IS_GOED_HIJ_IS_DE_KONING/links/62baf78bf9dee438e8c8936b/HIJ-IS-GOED-HIJ-IS-DE-KONING.pdf#page=284.

———. 2021. 'Zing, vecht, huil, bid, lach, werk en bewonder: Gods glorie, jouw geluk'. *OnderWeg* 7.14: 52–55. <https://www.onderwegonline.nl/19700-zing-vecht-huil-bid-lach-werk-en-bewonder>.

- . 2022. “Als uw woorden opengaan, is er licht”: Bijdrage Studiedag “Verbonden voor het leven”. 25 november 2022. <https://www.researchgate.net/publication/365762861>.
- . 2023. ‘De bevrijdende kracht van de vroegchristelijke seksuele moraal’. *Met andere woorden*/online. 15 februari 2023. <https://www.debijbel.nl/wereld-van-de-bijbel/met-andere-woorden/jaargang-42/een-briefwisseling-over-homoseksualiteit-1>.
- Sanders, Ed. 2015. *Paul: The Apostle’s Life, Letters, and Thought*. Minneapolis: Fortress.
- Seitz, Christopher. 2006. “Be Ye Sure That the LORD He Is God” — Crisis in Interpretation and the Two Testament Voice of Christian Scripture’. In *The Character of Christian Scripture: The Significance of a Two-Testament Bible*, 173–90. Studies in Theological Interpretation. Grand Rapids: Baker Academic, 2011. <https://web.archive.org/web/20060210160057/http://www.anglicancommunioninstitute.org:80/articles/SA-Seitz.htm>.
- Shogren, Gary. 2000. “Is the Kingdom of God about Eating and Drinking or Isn’t It?” (Romans 14:17)’. *Novum Testamentum* 42.3: 238–56. https://www.researchgate.net/publication/240682804_Is_the_kingdom_of_god_about_eating_and_drinking_or_isn%27t_it_Romans_1417.
- Snyder Belousek, Darrin. 2021a. *Marriage, Scripture, and the Church: Theological Discernment on the Question of Same-Sex Union*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Stewart, Anne. 2016. *Poetic Ethics in Proverbs: Wisdom Literature and the Shaping of the Moral Self*. New York: Cambridge University Press.
- Widder, Wendy. 2014. ‘To Teach’ in Ancient Israel: A Cognitive Linguistic Study of a Biblical Hebrew Lexical Set. Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 456. Berlin; Boston: De Gruyter.
- Winkler, Matthias. 2017. *Das Salomonische des Sprichwörterbuchs: Intertextuelle Verbindungen zwischen 1Kön 1-11 und dem Sprichwörterbuch*. Herders biblische Studien 87. Freiburg: Herder.